

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

จุดมุ่งหมายการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเสพติดของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาภาคใต้
2. เพื่อศึกษาปัจจัยเสี่ยงต่อการใช้สารเสพติดของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาภาคใต้
3. เพื่อศึกษาผลกระทบทางด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ อารมณ์ และการเรียนของนักศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรคือนักศึกษาระดับอุดมศึกษาที่กำลังศึกษาในสถาบันการศึกษาในภาคใต้ ปีการศึกษา 2545 กลุ่มตัวอย่างได้จากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน คือ จัดกลุ่มสถาบันการศึกษาตามสถานภาพของสถาบัน และสุ่มมาอีกหนึ่ง จากนั้นจึงสุ่มนักศึกษาตามสาขาวิชาของแต่ละสถาบันกลุ่มตัวอย่าง ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 1,514 คน

นอกจากนั้นมีการสัมภาษณ์กลุ่มบุคลากรที่รับผิดชอบหรือมีหน้าที่ดูแลนักศึกษานั้น สถาบันตัวอย่างสถาบันละ 3-5 คน ได้บุคลากรทั้งสิ้น 56 คน

2. การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ คณะผู้วิจัยได้สร้างและปรับปรุงเครื่องมือจากงานวิจัยหลายเรื่อง ได้เครื่องมือ 1 ชุด ได้ผ่านการตรวจคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน และนำไปทดลองใช้เพื่อหาความเชื่อมั่น ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาอยู่ระหว่าง .5508-.9125

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยได้ประสานไปยังสถาบันตัวอย่าง และเดินทางไปเก็บข้อมูล และสัมภาษณ์ด้วยตนเอง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริง และป้องกันความคลาดเคลื่อนของข้อมูล

4. การจัดการทำข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลมาแล้ว มีการตรวจความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม และคัดเลือกเฉพาะฉบับที่สมบูรณ์ได้ทั้งสิ้น 1,514 ฉบับ

5. การใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้ใช้โปรแกรม SPSS วิเคราะห์ทั้งในเชิงการเปรียบเทียบ ซึ่งใช้การทดสอบ T-test วิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) วิเคราะห์เชิงสัมพันธ์โดยใช้ไคสแควร์ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

สรุปผลการศึกษา

1. ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

1.1 นักศึกษาที่ตอบแบบสอบถามมีทั้งสิ้น 1,514 คน กระจายในทุกชั้นปีในสัดส่วนที่ค่อนข้างใกล้เคียงกัน ยกเว้นชั้นปีที่ 5 ซึ่งมีเพียง 2 หลักสูตรเท่านั้นที่มีจำนวนนักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างค่อนข้างน้อย เพศของกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาหญิงมากกว่านักศึกษาชายเพียงเล็กน้อย สำหรับ สถานศึกษาที่นักศึกษาสังกัดส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในจังหวัดสงขลาถึง ร้อยละ 60.5 รองลงมาคือ จังหวัดภูเก็ต ยะลา นครศรีธรรมราช และสุราษฎร์ธานีตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ร้อยละ 52.6 รองลงมาคือสถาบันราชภัฏ ร้อยละ 21.9 ส่วนสาขาที่นักศึกษากลุ่มตัวอย่างสังกัดก็กระจายใน 6 กลุ่มสาขา โดยส่วนใหญ่ ร้อยละ 28.0 อยู่ในกลุ่มสาขา การจัดการ/บริหารธุรกิจและอยู่ในสาขามนุษยศาสตร์/สังคมศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ ศึกษาศาสตร์ วิทยาศาสตร์สุขภาพ ร้อยละ 15.7, 12.7, 11.8 และ 10.8 ตามลำดับ และศาสนาที่กลุ่มตัวอย่างนับถือส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 78.5 รองลงมาอิสลาม ร้อยละ 17.5

สำหรับแหล่งที่พักอาศัยส่วนใหญ่จะพักใกล้สถานับการศึกษา ร้อยละ 64.4 หอพักสถาบันการศึกษา ร้อยละ 32.2 บ้านเช่า ร้อยละ 26.8 และบ้านตนเอง ร้อยละ 25.8

ส่วนบิดามารดาและผู้อุปการะของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษา ระดับ ประถมศึกษา มีอาชีพเกษตรกรรม และมีรายได้ต่ำกว่า 6,000 บาทต่อเดือน

1.2 ผู้บริหารและบุคลากรด้านกิจการนักศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ไปสัมภาษณ์ทั้งสิ้น 40 คน กระจายครอบคลุมทั้งระดับผู้บริหาร คณาจารย์ และบุคลากรกิจการนักศึกษาในทุกสถาบันการศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

2. พฤติกรรมการใช้สารเสพติด

ผลการศึกษาพบว่า

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยใช้สารเสพติด ร้อยละ 68.2 ที่เหลือเป็นผู้เคยใช้สารเสพติดอย่างน้อยหนึ่งครั้งจนถึงใช้เป็นประจำ ร้อยละ 29.7 โดยผู้เคยใช้สารเสพติดจะเคยดื่มสุรา/เครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์เป็นอันดับ 1 ร้อยละ 71.3 รองลงมาคือบุหรี่ ร้อยละ 63.3 ส่วนกัญชา ยาแก้ไอ/ไค้กผสมโคเคอีน ยาบ้า สารระเหย และยาเลิฟ/ยาอี ร้อยละ 16.0, 11.3, 9.3, 4.9 และ 2.7 ตามลำดับ

การใช้เสพติดครั้งแรกส่วนใหญ่ใช้ขณะที่ศึกษาอยู่ในระดับมัธยมปลาย/ปวช. ยกเว้นบุหรี่มีบางส่วนเริ่มใช้ในระดับประถมศึกษา ยากระตุ้นประสาท ยาเลิฟ/ยาอี สารระเหย ส่วนใหญ่ใช้ครั้งแรกในขณะที่ศึกษาอยู่ในมัธยมศึกษาตอนต้น

เพศที่เคยใช้สารเสพติดพบว่าเพศชายใช้สารเสพติดประเภทบุหรี่ ร้อยละ 77.7 เพศหญิง ร้อยละ 35.5 การดื่มสุรา/เครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ เพศชายดื่ม ร้อยละ 76.4 ส่วนเพศหญิงดื่ม ร้อยละ 61.5

สาเหตุที่ใช้สารเสพติดครั้งแรก ส่วนใหญ่เกิดจากอยากลองด้วยตนเอง ร้อยละ 68.2 รองลงมาเพื่อนชักชวนด้วยซัดเพื่อนไม่ได้ ร้อยละ 26.4

3. ปัจจัยเสี่ยง

ผลการศึกษาปัจจัยเสี่ยงมีดังนี้

1. ปัจจัยเสี่ยงด้านครอบครัว พบว่า พฤติกรรมการใช้สารเสพติดของบิดา มารดา พี่น้อง ญาติ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สารเสพติดของนักศึกษา โดยเฉพาะสารเสพติดประเภทสุรา/เครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ โดยมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญของสถิติที่ระดับ .001
2. ปัจจัยเสี่ยงด้านเพื่อน พบว่า พฤติกรรมการใช้สารเสพติดของเพื่อนสนิทมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สารเสพติดของนักศึกษา โดยเฉพาะการใช้สารเสพติดประเภทบุหรี่ สุรา/เครื่องดื่มประเภทแอลกอฮอล์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ส่วนจำนวนเพื่อนสนิทที่ใช้สารเสพติดประเภทบุหรี่ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สารเสพติดของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 การดื่มสุรา/เครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. ปัจจัยเสี่ยงด้านที่พัก พบว่า พฤติกรรมการใช้สารเสพติดของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างมีความสัมพันธ์กับแหล่งที่พักอาศัยประเภทใกล้สถานบริการ/เริงรมย์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001
4. ปัจจัยเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับการรับสื่อ พบว่า นักศึกษากลุ่มตัวอย่างรับข่าวสารเกี่ยวกับอันตรายหรือผลของการใช้สารเสพติดจากสื่อประเภทโทรทัศน์เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ ครู/อาจารย์ หนังสือพิมพ์ ฟ้า/แม่/ผู้ปกครอง เพื่อนสนิท และวิทยุตามลำดับ
5. ปัจจัยเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมทางสถานศึกษา พบว่า พฤติกรรมการใช้สารเสพติดของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างมีความสัมพันธ์กับความยากง่ายในการหาซื้อจากบริเวณภายในสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ได้แก่ สารเสพติดประเภทบุหรี่ สุรา/เครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ และไม่มีความสัมพันธ์กับการหาซื้อจากบริเวณรอบ ๆ สถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ปัจจัยที่ทำนายพฤติกรรมการใช้สารเสพติด

จากการนำปัจจัย 14 ตัวเข้าวิเคราะห์แบบเป็นขั้นตอน (stepwise method) พบว่า ปัจจัยที่สามารถอธิบายพฤติกรรมการใช้สารเสพติดมีเพียง 3 ปัจจัย คือ ความเข้มงวดของกฎระเบียบของสถานศึกษา ซึ่งสามารถทำนายพฤติกรรมการใช้สารเสพติดของนักศึกษาในกลุ่มตัวอย่างได้ ร้อยละ 3.5 ความสัมพันธ์กับเพื่อนซึ่งสามารถร่วมทำนายเพิ่มขึ้นได้อีก ร้อยละ 0.8 และการรับสื่อที่เกี่ยวข้องกับอันตรายของสารเสพติดสามารถร่วมทำนายเพิ่มขึ้นได้อีก ร้อยละ 0.5 และทั้งสามปัจจัยนี้สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมการใช้สารเสพติดของนักศึกษาในกลุ่มตัวอย่างได้ ร้อยละ 5.2

5. ผลกระทบที่เกิดจากการใช้สารเสพติด

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นในผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการใช้สารเสพติดแต่ละชนิดระหว่างผู้ที่ใช้และไม่เคยใช้สารเสพติด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 เกือบทุกชนิดของสารเสพติดทั้งผลกระทบโดยรวมและรายด้าน ยกเว้นประเภทยาเสพติด ซึ่งพบว่าไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านการเงิน ส่วนสารเสพติดประเภทสารระเหยไม่แตกต่างด้านอารมณ์และด้านการเรียน

อย่างไรก็ตามเมื่อถามความคิดเห็นระหว่างผู้ที่เคยใช้สารเสพติดชนิดนั้น ๆ (บุหรี่/เครื่องดื่มประเภทแอลกอฮอล์ กัญชา สารระเหย ยาเสพติด เป็นต้น) กับผู้ที่เคยใช้สารเสพติดชนิดอื่น พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .001 เช่นกัน โดยผู้ที่เคยใช้สารเสพติดชนิดนั้น ๆ เห็นว่ามีผลกระทบน้อยกว่าผู้ที่เคยใช้สารเสพติดชนิดอื่น

และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นในผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการใช้สารเสพติดแต่ละชนิดระหว่างผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ และศาสนาอิสลาม พบว่า ไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เกือบทุกชนิดของสารเสพติด ยกเว้นเครื่องดื่มประเภทแอลกอฮอล์และกัญชา ที่ทั้ง 2 กลุ่มมีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 โดยพบว่าผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามเห็นว่าส่งผลกระทบมากกว่ากลุ่มผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ

6. ความคิดของผู้บริหาร

6.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้สารเสพติดของนักศึกษาตามการรับรู้ของผู้บริหารด้านกิจการนักศึกษา เมื่อเทียบกับอดีต (3-5 ปีที่ผ่านมา) พบว่า บุคลากร ผู้ทำหน้าที่ดูแลนักศึกษาส่วนมากมีความเห็นว่า ยังมีพฤติกรรมการใช้สารเสพติดอยู่ โดยเฉพาะบุหรี่และเหล้า และที่เห็นว่าพฤติกรรมการใช้สารเสพติดมีเพิ่มมากขึ้นนั้น มีความเห็นว่าชนิดของสารที่มีการใช้เพิ่มขึ้นมีลักษณะเปลี่ยนไป จากการสูบบุหรี่ และดื่มสุรา เปลี่ยนเป็นใช้ยาแก้ไอผสมโคโคอิน หรือยาบ้า ยาไอ เป็นต้น

เมื่อเทียบกับอนาคต (3-5 ปีข้างหน้า) พบว่า บุคลากรผู้ทำหน้าที่ดูแลนักศึกษาส่วนมากมีความเห็นว่ามีการใช้สารเสพติดเพิ่มขึ้น เนื่องจากสารเสพติดมีจำนวนมากและตลาดหลายชนิดหาได้ง่ายขึ้น ทั้งสภาพแวดล้อมเอื้ออำนวยและชักจูงได้ใช้สารเสพติดมากขึ้น

บุคลากรผู้ทำหน้าที่ดูแลนักศึกษามีความเห็นว่าสารเสพติดที่นักศึกษาใช้กันมาก ได้แก่ บุหรี่ สุรา/เครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ และยาบ้า ตามลำดับ

6.2 ปัจจัยเสี่ยงต่อพฤติกรรมการใช้สารเสพติดของนักศึกษา พบว่า บุคลากรผู้ทำหน้าที่ดูแลนักศึกษามีความเห็นว่าเพื่อนเป็นปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่สำคัญเป็นลำดับแรก สถานที่พักอาศัย ความสัมพันธ์ในครอบครัว และแรงจูงใจในตัวของนักศึกษามีความสำคัญลำดับรองลงมา

6.3 พฤติกรรมที่บ่งบอกว่านักศึกษาติดสารเสพติด พบว่า บุคลากรผู้ทำหน้าที่ดูแลนักศึกษามีความเห็นว่าพฤติกรรมที่บ่งบอกว่านักศึกษาติดสารเสพติด ได้แก่ นักศึกษามีสุขภาพทรุดโทรม ไม่สนใจตนเอง ขาดเรียนหรือเข้าชั้นเรียนน้อย หรือเข้าห้องเรียนสาย ขาดความรับผิดชอบ ไม่เข้าสังคม แยกจากกลุ่มเพื่อน แต่งกายผิดระเบียบเสมอ

6.4 ผลกระทบจากการใช้สารเสพติดต่อนักศึกษา พบว่า บุคลากรผู้ทำหน้าที่ดูแลนักศึกษามีความเห็นว่า การใช้สารเสพติดมีผลกระทบต่อตัวนักศึกษา กล่าวคือ มีสุขภาพทรุดโทรม บุคลิกภาพไม่น่าเชื่อถือ ชีวิตขาดจุดหมาย ผลการเรียนตกต่ำลง ใช้จ่ายเงินเพิ่มขึ้น นอกจากส่งผลกระทบต่อตัวนักศึกษาแล้วยังส่งผลกระทบต่อปัญหาครอบครัว เกิดการทะเลาะวิวาทในครอบครัว อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อสังคม กล่าวคือ เกิดการลักเล็กขโมยน้อย หรือก่อกิจกรรมที่ผิดกฎหมาย หรือมีพฤติกรรมทางเพศที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อ HIV

6.5 กิจกรรมรณรงค์และวิธีป้องกันการใช้สารเสพติดในสถานศึกษา พบว่า บุคลากรผู้มีหน้าที่ดูแลนักศึกษาในสถาบัน มีความเห็นว่า สถานศึกษาได้จัดกิจกรรมรณรงค์ และวิธีป้องกันการติดสารเสพติดในหลายรูปแบบตามลำดับความสำคัญ ที่จัดมากที่สุดได้แก่ การรณรงค์ในแบบของบอร์ดนิทรรศการ ภาพโปสเตอร์หรือภาพวาดประกวด คำขวัญ จัดรณรงค์ในวันสำคัญ ๆ เช่น วันงดสูบบุหรี่โลก วันรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดโลก วันปฐมนิเทศนักศึกษา รวมทั้งข่าวส ารเผยแพร่ในหอพักนักศึกษา การจัดอบรมสัมมนาแก่นักศึกษา หรือครู/อาจารย์ไม่สูบบุหรี่ หรือเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในสถานศึกษา ไม่อนุญาตให้ขายสารเสพติดในบริเวณสถาบัน ให้อาจารย์และนักศึกษามีกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ จัดอบรมทักษะชีวิต รวมทั้งบางสถาบันไม่จัดลานกีฬา หรือแข่งขันกีฬาต้านยาเสพติด ส่วนวิธีป้องกันพฤติกรรมการใช้สารเสพติด พบว่า บุคลากรผู้มีหน้าที่ดูแลนักศึกษา มีความเห็นว่า วิธีการป้องกันเน้นความสำคัญที่สถาบันและคณาจารย์ กล่าวคือ สถาบันควรมีระเบียบข้อบังคับที่ห้ามเสพหรือขายสารเสพติด มีบทลงโทษที่ชัดเจนที่ดีกับนักศึกษา มีระบบอาจารย์ที่ปรึกษาที่เข้มแข็งที่จะเอาใจใส่ ตักเตือน หรือติดตามพฤติกรรมนักศึกษาที่ผิดสังเกต และมุ่งให้นักศึกษาดูแลตนเอง สร้างเครือข่ายเพื่อนช่วยเพื่อน

6.6 วิธีแก้ไขพฤติกรรมการใช้สารเสพติดของนักศึกษา พบว่าบุคลากรผู้มีหน้าที่ดูแล นักศึกษามีความเห็นว่ วิธีแก้ไขในกลุ่มผู้ที่ติดสารเสพติด ควรให้คำแนะนำปรึกษา และนำไปบำบัด ติดตามการฟื้นฟูสภาพ โดยนักศึกษาไม่ควรจะถูกลงโทษทางวินัยนักศึกษา สถาบันควรมีหน่วยงาน เฉพาะที่รับผิดชอบเรื่องนี้ เมื่อพบปัญหาของนักศึกษาควรเชิญผู้ปกครองมาร่วมแก้ไขปัญหาควสร้าง สำนึก สร้างค่านิยมที่ถูกต้องอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผล

ประเด็นที่ 1 พฤติกรรมการใช้สารเสพติด

พฤติกรรมการใช้สารเสพติดของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา พบว่า มีนักศึกษาที่เคยใช้สารเสพติดประมาณร้อยละ 32 ประเภทสารเสพติดที่เคยใช้ส่วนใหญ่เป็นสุรา/เครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ รองลงมาเป็นบุหรี่ และกัญชา โดยสัดส่วนแล้วนักศึกษาชายจะเสพสารเสพติดมากกว่านักศึกษาหญิง โดยเฉพาะสารเสพติดประเภทบุหรี่ แต่สารเสพติดประเภทสุรา/เครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ สัดส่วนของ เพศชายและหญิงใกล้เคียงกัน อย่างไรก็ตาม เมื่อคิดภาพรวมจึงทำให้สารเสพติดประเภทสุรา/ เครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์มีสัดส่วนการเคยใช้มากที่สุด ทั้งนี้เพราะสัดส่วนของนักศึกษานหญิงที่ดื่ม สุรา/เครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์สูงกว่าที่สูบบุหรี่ค่อนข้างมาก คือร้อยละ 61.5 และ 35.5 ตามลำดับ ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อมรา ศรีสังข์ (2546) ที่ศึกษากับกลุ่มตัวอย่าง นักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำนวน 553 คน ที่พบว่าประเภทของสารเสพติดที่นักศึกษา ใช้มากที่สุด ได้แก่ สุรา/เครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ ร้อยละ 57.4 รองลงมาได้แก่ บุหรี่และกัญชา และ ในกลุ่มผู้ที่เคยใช้สารเสพติด นักศึกษานหญิงส่วนใหญ่จะดื่มสุรา/เครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ ร้อยละ 78.7 และสูบบุหรี่เพียงร้อยละ 19.1 และยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สาทวีตรี อัจฉนวงศ์กรชัย และ คณะ (2546)

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่า เหตุผลสำคัญที่ทำให้นักศึกษาลองใช้สารเสพติด ได้แก่ การอยากลองด้วยตนเอง รองลงมาได้แก่ รั้จ้ยด้านเพื่อน เช่น เพื่อนชักชวน ชัดเพื่อนไม่ได้ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ วันชัย ธรรมสังการ และคณะ (2541), วันชัย ธรรมสังการ และคณะ (2543), ผจงจิต อินทสุวรรณ และคณะ (2539) และ อมรา ศรีสังข์ (2546)

ประเด็นที่ 2 ปัจจัยเสี่ยง

1. การที่ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยเสี่ยงด้านครอบครัว ได้แก่ พฤติกรรมการใช้สารเสพติด ประเภทสุรา/เครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ของบิดา มารดา พี่ น้อง และญาติ มีความสัมพันธ์กับ พฤติกรรมการใช้สารเสพติดของนักศึกษา กล่าวคือ บุคคลในครอบครัวที่เสพสุรา/เครื่องดื่มผสม แอลกอฮอล์ มีแนวโน้มที่จะทำให้นักศึกษามีพฤติกรรมการใช้สารเสพติด ทั้งนี้ครอบครัวนับได้ว่า

เป็นสถาบันทางสังคมแรกสุดที่ทุกคนต้องเกี่ยวข้อง หรือกล่าวได้ว่าทุกคนถูกอบรมเพาะมาจากครอบครัว การได้มีโอกาสสัมผัส ได้เห็น ได้รับรู้พฤติกรรมของคนใกล้ชิด โดยเฉพาะบิดา มารดา ญาติ พี่น้องใกล้ชิด บุคคลย่อมซึมซับ ย่อมคุ้นชิน และยอมเลียนแบบได้โดยง่าย โดยเฉพาะพฤติกรรมการใช้สารเสพติดประเภทสุรา/เครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ ซึ่งผู้เสพมีพฤติกรรมภายหลังการเสพเห็นได้อย่างชัดเจน เช่น มีอาการมึนเมาหลังการเสพ หรือบางคนเสพแล้วว่าเรงสนุกสนาน บางคนเสพแล้วก่ออาการทะเลาะวิวาท เป็นต้น ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ รักซ้อน รัตนาจิตต์เวช (2538) ที่พบว่า เงื่อนไขด้านครอบครัวเป็นสิ่งที่ทำให้เด็กและเยาวชนเริ่มต้นเสพยาเสพติด นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยอีกหลายเรื่องที่พบว่า ครอบครัวคือปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการใช้สารเสพติดของเด็กและเยาวชน (วันชัย ธรรมสังการ และคณะ, 2541, นีออน พิณประดิษฐ์ และคณะ, 2541, ปรีชา วิหคโต และคณะ, 2540)

2. สำหรับปัจจัยเสี่ยงด้านเพื่อน ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า พฤติกรรมการใช้สารเสพติดประเภทบุหรี่และสุรา/เครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ของเพื่อนสนิทมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สารเสพติดของนักศึกษา และยังพบอีกว่า จำนวนเพื่อนสนิทที่ใช้สารเสพติดประเภทบุหรี่ และสุรา/เครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สารเสพติดของนักศึกษา ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยหลายเรื่องที่ผ่านมา เช่น ผลการวิจัยของ ดุษฎี โยเหลา และคณะ (2540) ที่ศึกษากับกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ติดสารระเหยและไม่ใช้สารระเหย จำนวนกลุ่มละ 298 คน ผลการวิจัยพบว่า จำนวนเพื่อนที่ใช้สารเสพติดมีความสำคัญสูงที่สุดในการจำแนกผู้ที่ติดและไม่ติดสารระเหยออกจากกันได้ นอกจากนี้ยังมีผลการวิจัยอีกหลายเรื่องที่พบอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนที่มีต่อพฤติกรรมการใช้สารเสพติดเด็กและเยาวชนหรือกลุ่มนักศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการชักชวนให้ลองเสพยาเสพติดของเพื่อน หรือการคบเพื่อนที่ใช้สารเสพติด (วันชัย ธรรมสังการ และคณะ, 2543, ผจจจิต อินทสุวรรณ และคณะ 2539, ธราดล เหมพัฒน์, 2540) และผลจากการสัมภาษณ์บุคลากรที่ทำหน้าที่ดูแลนักศึกษาซึ่งมีความเห็นว่าเพื่อนเป็นปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่สำคัญเป็นอันดับแรก โดยเฉพาะผลการวิจัยของ อมรา ศวีร์จัจ (2546) ที่ทำการสัมภาษณ์นักศึกษพบว่า นักศึกษาที่เสพยาโคเคนเพราะตนเองมีเพื่อนชายที่ใช้โคเคน จึงทำให้ได้ลองเสพยาโคเคนและยาบ้า ทั้งที่ตนเองไม่เคยดื่มเหล้าหรือสูบบุหรี่มาก่อน ทั้งนี้อาจจะเป็นช่วงของวัย โดยเฉพาะวัยรุ่น ซึ่งถือว่าอิทธิพลจากเพื่อนเป็นสิ่งสำคัญ หรืออาจกล่าวได้ว่าเด็กวัยรุ่นมีแนวโน้มจะเชื่อคำแนะนำของเพื่อนมากกว่าคำแนะนำของพ่อแม่หรือผู้ปกครอง

3. ด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับที่พัก ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าพฤติกรรมการใช้สารเสพติดของนักศึกษามีความสัมพันธ์กับแหล่งที่พักอาศัยประเภทใกล้สถานบริการ/เริงรมย์ สิ่งแวดล้อมด้านที่พักอาศัยถือว่าเป็นปัจจัยเสี่ยงอีกอย่างหนึ่งที่ควรให้ความสนใจ บุคคลที่พักอาศัยอยู่ในแหล่งโดยอ้อมมีโอกาสคลุกคลีใกล้ชิด สัมผัสและซึมซับกับเหตุการณ์หรือสิ่งที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน วันแล้ววันเล่า และ

ในที่สุดก็ถูกกลืนเข้าไปในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไม่รู้ตัว ตัวอย่างเช่น สถานบริการ/โรงแรมทั้งหลาย ย่อมมาคู่กับการเสพหรือบริโภคสิ่งเสพติดประเภทสุรา/เครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ และบุหรี่ นอกจากนี้ อาจจะเป็นสถานที่หรือแหล่งแพร่ระบาดของสารเสพติดหนัก (hard drug) ชนิดอื่น ๆ เช่น ยาบ้า ยาอี กัญชา หรือโคเคน เป็นต้น การที่นักศึกษาอาศัยอยู่ในหรือใกล้สถานบริการ/โรงแรม จึงเป็นไปได้ว่าจะทำให้มีโอกาสได้ลองเสพสารเสพติดได้ง่ายขึ้น หรืออาจเป็นไปได้ว่าจะมีส่วนทำให้นักศึกษากลับมาที่จะลองเสพสุรา/เครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ หรือบุหรี่ได้ง่ายขึ้น เพราะเป็นสารเสพติดที่ไม่ร้ายแรงมากนักตามการรับรู้ของนักศึกษา เมื่อเปรียบเทียบกับสารเสพติดประเภทยาบ้า ยาอี/ยาเลิฟหรือกัญชาที่นักศึกษาก็รับรู้ว่ามีใช้กันอยู่ทั่วไปตามสถานบันเทิง/โรงแรม ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อมรา ศรีสังข์ (2546) ที่พบว่า การพักอาศัยใกล้แหล่งซื้อขาย หรืออยู่ในสภาพที่ซื้อขายง่าย ก็มีผลหรือเป็นปัจจัยหนึ่งต่อการมีประสบการณ์การใช้สารเสพติดของนักศึกษา และสอดคล้องกับการสัมภาษณ์บุคลากรที่ทำหน้าที่ดูแลนักศึกษาซึ่งมีความเห็นว่าที่พักอาศัยเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเสพสารเสพติดของนักศึกษาเป็นอันดับสองรองจากเพื่อน

4. ปัจจัยด้านการรับสื่อ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษารับข่าวสารเกี่ยวกับอันตรายหรือผลของการใช้สารเสพติดจากสื่อประเภทโทรทัศน์เป็นอันดับแรก รองลงมาเป็นสื่อบุคคล ได้แก่ ครู/อาจารย์ หนังสือพิมพ์ พ่อ/แม่ผู้ปกครอง เพื่อนสนิท และวิทยุ ตามลำดับ กล่าวได้ว่าในปัจจุบันสื่อโทรทัศน์ถือเป็นสื่อที่มีอิทธิพลและแพร่หลายมากที่สุด เป็นสื่อที่เกือบทุกครัวเรือนมีใช้ และสามารถเปิดรับได้ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันที่รัฐบาลมีนโยบายเร่งปราบปรามและขจัดปัญหาการจำหน่ายและการแพร่ระบาดของสารเสพติดอย่างจริงจัง การอาศัยสื่อโทรทัศน์เพื่อชี้ให้เห็นโทษภัยของสารเสพติดจะมีมากขึ้น และเป็นสื่อที่ได้ผล เข้าถึงผู้รับได้ในวงกว้างอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องผลงานวิจัยของ ผจกจิต อินทสุวรรณ และคณะ (2539) ที่พบว่า เด็กและเยาวชนได้รับข่าวสารเกี่ยวกับสารเสพติดจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด การที่สื่อโทรทัศน์มีผู้นิยมบริโภคมากที่สุด ทำให้กลุ่มธุรกิจทั้งหลายทุ่มทุนโฆษณา เพื่อเผยแพร่สินค้าของตนทางโทรทัศน์รวมทั้งสินค้าประเภทสารเสพติด โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเภทเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ หรือในบางช่วงเวลามีการโฆษณายาหรือเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ผ่านทางเคเบิลทีวีออกมามาให้เห็นอยู่เสมอ ทั้งนี้รวมถึงภาพยนตร์ ที่มีผู้แสดงสูบบุหรี่หรือดื่มสุรา/เครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ โดยเฉพาะภาพยนตร์ต่างประเทศที่ผ่านทางโทรทัศน์ประเภทเคเบิลทีวี หรือที่ผู้บริโภคแสวงหาจากแผ่น CD มาดูเอง เป็นต้น

ข้อสังเกตบางประการในผลการวิจัยด้านการรับสื่อของนักศึกษาค้างนี้ คือ เพราะเหตุใดนักศึกษาจึงได้รับข่าวสารเกี่ยวกับอันตรายหรือผลของการใช้สารเสพติดจากสื่อบุคคล ได้แก่ ครู/อาจารย์ และ พ่อ/แม่ ผู้ปกครอง มากกว่าจากเพื่อน ทั้ง ๆ ที่นักศึกษาน่าจะเป็นวัยที่มีความใกล้ชิดกับเพื่อนมาก และเป็นวัยที่ได้รับอิทธิพลจากเพื่อนมาก แม้ผลการวิจัยครั้งนี้ก็พบว่าเพื่อนเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้สารเสพติดของนักศึกษา แต่อาจเป็นไปได้ว่าการคบหรือการสื่อสาร

กับเพื่อนไม่ได้สื่อสารเกี่ยวกับอันตรายของสารเสพติด หรืออาจจะมีการสื่อสารกันบ้าง แต่น้อยกว่าที่ครู/อาจารย์ หรือ พ่อ/แม่ ผู้ปกครอง ชื่อนักคิดก็คือ ทำอย่างไรจะให้เพื่อนหันมาสื่อสารเกี่ยวกับอันตรายของสารเสพติดกันมากขึ้น ซึ่งน่าจะเป็นกลยุทธ์หนึ่งในการรณรงค์ป้องกันการแพร่ระบาดของสารเสพติดในหมู่นักศึกษา เด็กและเยาวชน ที่ได้ผลหรือมีประสิทธิภาพ ดังเช่น ข้อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์ คณาจารย์ที่เกี่ยวข้องกับกิจการศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่เสนอมาตรการป้องกันการปัญหาสารเสพติด โดยให้มีระบบเพื่อนช่วยเพื่อน (อมรา ศรีสังข์, 2546) โดยเฉพาะให้เพื่อนช่วยกระตุ้นหรือพูดคุยให้เห็นโทษภัยของสารเสพติดให้มากกว่าที่ผ่านมา

5. ปัจจัยเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า พฤติกรรมการใช้สารเสพติดประเภทบุหรี่และสุรา/เครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ของนักศึกษามีความสัมพันธ์กับความง่ายในการหาซื้อสารเสพติดจากบริเวณภายในสถานศึกษา ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ วันชัย ธรรมสังการ และคณะ (2543) ที่พบว่า เด็กและเยาวชนที่เคยลองเสพสารเสพติดรับรู้ว่าจะสามารถหาซื้อสารเสพติดได้ง่ายกว่าเด็กและเยาวชนที่ไม่เคยลองเสพ ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นการหาซื้อจากชุมชนที่อาศัยอยู่หรือจากบริเวณโรงเรียนและแหล่งใกล้เคียง และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของพรนภา ศุกรเวทย์ศิริ (2530) ที่พบว่า การหาฝิ่นมาเสพได้ง่ายเป็นปัจจัยหนึ่งที่สัมพันธ์กับการติดฝิ่นของชาวเขา หรืออีกบางงานวิจัยที่พบว่า ความสะดวกในการแสวงหาสารเสพติดทำให้คนหนุ่มสาวมีโอกาสเข้าไปสัมผัสกับสารเสพติดมากยิ่งขึ้น (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2530) นอกจากนี้ นิพนธ์ กุลนิธย์ (2537) ยังพบอีกว่า ปัจจัยสำคัญที่สุดเชิงการค้าที่มีผลต่อการเริ่มสูบบุหรี่ของนักเรียน คือ การหาซื้อได้ง่าย เช่นเดียวกับผลการวิจัยของจิรพันธ์ ไตรทิพจรัส (2542) ที่พบว่า เงื่อนไขสำคัญที่มีผลต่อการได้ยาบ้ามาเสพของเด็กนักเรียนในโรงเรียน คือ การมีแหล่งยาบ้าและหายาบ้าได้ง่าย เป็นต้น

ผลการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า แม้ในสถานศึกษาก็ยังสามารถหาซื้อสารเสพติดบางชนิดได้ เช่น บุหรี่ หรือสุรา/เครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ อย่างไรก็ตาม ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการใช้สารเสพติดของนักศึกษากับความง่าย หรือสะดวกในการหาซื้อสารเสพติดจากบริเวณรอบ ๆ สถานศึกษา ทั้งนี้เป็นไปได้ว่า บริเวณรอบ ๆ สถานศึกษา โดยทั่วไปสามารถหาซื้อได้ง่ายอยู่แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุหรี่ หรือสุรา/เครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ ทั้งนี้ไม่ว่าใครแม้จะเคยเสพ หรือไม่เคยเสพก็สามารถหาซื้อได้โดยทั่วไป เป็นต้น

ประเด็นที่ 3 ปัจจัยทำนายนายการใช้สารเสพติด

ผลจากการศึกษาครั้งนี้พบว่า ปัจจัยที่สามารถทำนายพฤติกรรมการใช้สารเสพติดมี 3 ปัจจัย ได้แก่ ความเข้มงวดของกฎระเบียบของสถานศึกษา ความสัมพันธ์กับพี่น้อง และการรับสื่อที่เกี่ยวข้องกับอันตรายของสารเสพติด โดยทั้ง 3 ปัจจัยสามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมการใช้สาร

เสพติดได้ร้อยละ 5.2 ซึ่งผลวิจัยครั้งนี้ทำให้ตระหนักว่า การที่นักศึกษามีพฤติกรรมการใช้สารเสพติดมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 ตัวดังกล่าวด้วย

ความเข้มงวดของกฎ/ระเบียบของสถานศึกษาสามารถทำนายพฤติกรรมการใช้สารเสพติดของนักศึกษาได้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า หากสถานศึกษาใดมีกฎ/ระเบียบที่เข้มงวด เพื่อการกวดขัน นักศึกษามีให้เกี่ยวข้องกับสารเสพติด ย่อมส่งผลให้นักศึกษาห่างไกลสารเสพติด

ความสัมพันธ์หรือความผูกพันของคนในครอบครัวที่ปฏิบัติต่อกัน ซึ่งประกอบด้วย ความรัก ความห่วงใย เห็นอกเห็นใจ มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือความรับผิดชอบ จะมีบทบาทอย่างยิ่งต่อการสร้างลักษณะนิสัยหรือบุคลิกภาพของบุคคล ดังนั้น ผลวิจัยที่พบว่า ความสัมพันธ์กับพี่น้องในครอบครัวสามารถทำนายพฤติกรรมการใช้สารเสพติดของนักศึกษาได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกต้อง หากครอบครัวมีความอบอุ่น โอกาสที่นักศึกษาจะหันไปสนใจสารเสพติดก็น้อยลง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กุหลาบ รัตนสังธรรม และคณะ (2538 - 2540) ที่นักศึกษาในกลุ่มนักศึกษาอาชีวศึกษา พบว่าสัมพันธ์ภาพในครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด หากสัมพันธ์ภาพในครอบครัวเข้มแข็งก็จะแก้ไขปัญหายาเสพติดของนักศึกษาได้

การรับสื่อที่เกี่ยวข้องกับอันตรายของสารเสพติดสามารถทำนายพฤติกรรมการใช้สารเสพติดของนักศึกษาได้ ทั้งนี้ หมายถึงหากนักศึกษาได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับอันตรายของสารเสพติดผ่านทางสื่อเป็นประจำ ย่อมมีส่วนให้นักศึกษาไม่ข้องแวะกับยาเสพติด ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของสำนักงานสาธารณสุขมหาสารคาม (2539) ที่พบว่า สื่อมีอิทธิพลที่ทำให้นักศึกษารู้จักสารเสพติดชนิดต่าง ๆ และเชื่อในอันตรายของสารเสพติด สื่อที่มีอิทธิพลมากที่สุดคือภาพยนตร์ รองลงมาคือซึ่งโฆษณาจากวิทยุและโทรทัศน์

ประเด็นที่ 4 ผลกระทบจากการใช้สารเสพติด

จากผลการศึกษาเห็นได้ว่า ผู้ที่เคยลองใช้สารเสพติดบอกว่าการใช้สารเสพติดชนิดที่ตนใช้เคยมีผลกระทบต่อสุขภาพ การเงิน อารมณ์ และด้านการเรียนน้อยกว่าผู้ที่ยังไม่เคยใช้สารเสพติดชนิดดังกล่าว หรือผู้ที่ใช้สารเสพติดชนิดอื่น ๆ อาจเป็นเพราะผู้ที่ไม่เคยลองใช้สารเสพติดใด ๆ มาเลยกลัวผลกระทบที่จะเกิดขึ้นมากกว่าผู้ที่เคยใช้มาแล้ว และอาจเป็นไปได้ว่าการที่บุคคลเหล่านั้นไม่ลองใช้สารเสพติดก็เพราะว่าจะเกิดผลกระทบในการไม่ติดต่อกันเอง ส่วนผู้ที่เคยลองใช้สารเสพติดก็เพราะไม่กลัวจึงกล้าลอง หรืออาจจะเมื่อลองไปแล้วไม่เห็นว่ามีผลอะไรรุนแรงต่อตนเอง ไม่ว่าจะในด้านสุขภาพ ด้านการเงิน อารมณ์หรือด้านการเรียน

อย่างไรก็ตาม ความคิดเห็นของผู้เคยใช้และไม่เคยใช้สารเสพติดประเภทกัญชา/ยาบ้า/ยาเลฟ-ยาอี และสารระเหยมีผลกระทบทั้งด้านสุขภาพ ด้านการเงิน ด้านอารมณ์ และด้านการเรียนอยู่ในระดับสูงทั้ง 2 กลุ่ม ทั้งนี้เพราะฤทธิ์ของสารเสพติดทั้ง 4 ประเภทมีผลกระทบเฉียบพลัน และหาก

ไม่ได้ใช้จะมีอาการของการขาดยาซึ่งไม่เลือกระยะเวลา ทำให้ผู้ใช้ซึ่งเป็นนักศึกษามีร่างกายทรุดโทรม และสุขภาพจิตเสีย มีอารมณ์หงุดหงิด (กฤษกร, 2539) และไม่สามารถเข้าเรียนได้ ทำให้ต้องหาหนทางหาเงินซึ่งอาจไม่ใช่อาชีพสุจริตมาซื้อสารเสพติดดังกล่าว เพื่อตอบสนองอาการขาดยา

สำหรับผลกระทบจากการใช้สารเสพติดระหว่างผู้ใช้สารเสพติดที่นับถือศาสนาพุทธและอิสลาม พบว่าผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามเห็นว่าผลกระทบสูงกว่าผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ จากการใช้เครื่องดื่มประเภทแอลกอฮอล์ อาจเป็นเพราะข้อห้ามทางศาสนาอิสลามในเรื่องการห้ามใช้เครื่องดื่มประเภทแอลกอฮอล์ถูกนำมาในการดำรงชีวิตประจำวันอย่างเคร่งครัด แต่ผู้ที่นับถือศาสนาพุทธแม้จะมีข้อห้ามทางศาสนาเช่นกัน แต่ไม่ได้นำข้อห้ามทางศาสนามาใช้ในการดำรงชีวิตอย่างเคร่งครัด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อไปสู่การปฏิบัติ

1.1 ผลการวิจัยที่พบว่า กฎระเบียบของสถานศึกษาสามารถทำนายพฤติกรรมการใช้สารเสพติด ดังนั้น สถานศึกษาควรเข้มงวด/กวดขันในการบังคับใช้กฎระเบียบ เกี่ยวกับการใช้สารเสพติดในสถานศึกษา และควรสื่อให้นักศึกษาได้รับทราบและถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

1.2 ผลวิจัยที่พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องสามารถทำนายพฤติกรรมการใช้สารได้ นั่นคือ หากพี่น้องมีสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน จะช่วยยับยั้งพฤติกรรมการใช้สารเสพติดได้ ดังนั้น สถาบันครอบครัวควรตระหนักและเสริมสร้างสายสัมพันธ์ในครอบครัว โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องให้มีมากขึ้น

1.3 ผลการวิจัยที่พบว่า การรับสื่อที่เกี่ยวข้องกับอันตรายของสารเสพติดสามารถทำนายพฤติกรรมการใช้สารได้ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนทั้งหลายควรให้ความสนใจในการนำเสนออันตรายที่จะเกิดจากการใช้สารเสพติดในเด็กและเยาวชนให้มากขึ้น และนำเสนออย่างระมัดระวัง

1.4 สถานศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา ควรมีระบบส่งต่อข้อมูลเพื่อให้ระดับอุดมศึกษาได้ดูแลและแก้ไขอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

2.1 ควรวิจัยที่เจาะเฉพาะกลุ่มเสี่ยงในสารเสพติดแต่ละประเภท ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนและลงลึก

2.2 ควรศึกษาวิจัยในลักษณะติดตามผลระยะยาวในนักศึกษาที่ใช้สารอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อหารูปแบบและวิธีการฟื้นฟู บำบัดนักศึกษาที่ใช้สารเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ